

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
 כולל דחסידי סוכטשוב
 כולל "סנה משה"
 ע"ש הר"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש
 למגידי שיעור "דף היומי"
 חתום סוכר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה הודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1042

מסכת בכורות כ"ה - ל"א ♦ עוקצין א', ב' - א', ה'

בס"ד, ז' אייר תשע"ט

השבוע בגליון

- ♦ תלישת הנוצות בשבת מעוף מבושל
- ♦ דלעת שבושלה בעודה מחוברת לאדמה
- ♦ זיהוי בית הקברות העתיק ביירק שבאנגליה
- ♦ השתתפות בהוצאות בית הדין

♦ משכורת ציבורית

- ♦ דין רופא כדין דיין
- ♦ ממון לתכריכים
- ♦ האומר דבר בשם אומרו, בשם אומרו, בשם אומרו
- ♦ יין ישן או יין עם דבש

דף כה/א שאני כנף דהיינו אורחיה

תלישת הנוצות בשבת מעוף מבושל

"הן דבר מצוי ונוגע באחד מאבות מלאכה בשבת החמורה מאוד מאוד ושכיח בשעתיה בבשר עוף מבושל שעודנו עליו נוצות קטנות שאסור לתלוש אותו והוא אב מלאכה... כפי שמובא במסכת בכורות... לכן באתי כמזכיר למי ששכוח אצלו לבל יהיה קל בעיניו כי בדבר קל חלילה יכנוס כמחללי שבתות" ("זית רענן" סי' א').

הגאון רבי משה יהודה לייב מקוטנא זצ"ל, פותח את ספרו "זית רענן" בשלש עשרה הערות שלדעתו היו נחוצות לבני דורו, ואחת מאזהרותיו נושאת בחובה הוראה, לבלתי תלוש בשבת את הנוצות שנותרו על עור חלקי העוף העומד לאכילה, שהעושה כן עובר על מלאכת "גוזז", שהיא אחת משלושים ותשע מלאכות שאסורות מדאורייתא. מקור איסור זה, קובע הגאון, מסוגייתנו. למדנו בגמרא, כי אסור לעבוד בבכור בהמה, ולגזוז את צמרו. גמרתנו מציינת, כי השוחט את הבכור, רשאי לתלוש בידיו את הצמר ממקום השחיטה, שכן, התורה אסרה על גזיזה, והסרת הצמר בצורה זו נחשבת תלישה ולא כגזיזה, משום שאין זו הדרך לגזוז את הצמר. הגמרא מציינת מיד, כי לא הרי הכבש כהרי העוף. את צמרו של הכבש נוהגים לגזוז ולא לתלוש, ולפיכך, התולשו אינו עובר על איסור גוזז, הן לגבי בכור, והן ביום השבת [בשבת וביו"ט מותר משום שזו עשיית מלאכה "כלאחר יד", אך רבנן אסרו בשבת ולא ביום טוב שהרי זה צורך אוכל נפש. עיי' רמב"ן, וברא"ש סי' ה' שחולק ע"ן]. ברם, את נוצות העופות נוהגים להסיר בתלישה, לא בגזיזה, ולפיכך התולש ביום טוב או בשבת נוצת עוף, עובר על איסור "גוזז" וכך נפסק להלכה (רמב"ם הל' שבת פ"ט הל' ז).

האם תלישת נוצות מעוף חי בלבד אסורה, או גם תלישת נוצות מעוף מת אסורה. הרמב"ן, הרא"ש והמאירי (שבת ע"ב/ב בשם רש"י) מורים, כי תלישת נוצות מעוף מת, אסורה, ומכאן בסיס ויסוד להוראתו של בעל ה"זית רענן", כי אין לתלוש בשבת את הנוצות שנותרו על העוף המבושל המונח לפנינו.

הנוצות אינן מהודקות אל העוף: אלא, שעלינו לבדוק היטב, אם אין הבדל בין עוף שאינו מבושל לעוף שכבר בושל. אחת הסברות לחלק בין עוף שאינו מבושל לעוף מבושל היא, כי על ידי הבישול הנוצות כבר אינן מהודקות אל העור כפי שהיו בתחילה, וממילא יתכן, שהתולש את הנוצה אינו נחשב כמי שתולשה ממקום גידולה (עיי' שו"ת "ביעי אומר" ח"ה א"ח סי' ל"ד, בשם "חדות יהושע").

דלעת שבושלה בעודה מחוברת לאדמה: הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל ("מנחת פתים" על יו"ד, בשרי מנחה ד"ד ע"א), נתן דעתו על סברה זו, אך הוא מצא ראייה מעניינת מאד מן הירושלמי, כי אין בה ממש. בירושלמי נאמר (ע"רלה פ"ג הל' ו'), כי אדם שהוצע לו מאכל מקורי, דלעת מבושלת שעדיין מחוברת אל האדמה, אינו רשאי לאכול ממנה בשבת, משום שבכך הוא יעבור על מלאכת קוצר, שקוצר את הדלעת המחוברת לאדמה. הרי לנו, כי בישול המאכל אינו גורם לכך שנתייחס אל חלקיו הנימוחים כבלתי מאוחדים, אלא הכל נותר מקשה אחת. אסור לנגוס בדלעת המבושלת משום שהיא עדיין מחוברת לקרקע, וכמו כן, אסור לתלוש נוצה מעוף מבושל, מפני שעדיין הנוצה מחוברת אליו. הוי אומר, חיבור שנימוח, אינו נחשב כתלוש.

דבר העורך

סיפורו של לומד דף היומי

שלש דפיקות חרישיות נשמעו על הדלת. יבוא.

אל תוך החדר הציץ ראש ואחריו נכנס יהודי, נעמד ליד החלון, הצביע על הבניין הנשקף מבעד לזוגית ואמר: פה, בבית הכנסת 'הראשונים', יש שיעור דף היומי בכל יום, קרה לנו דבר מרגש מאד בשיעור.

בבית הכנסת 'הראשונים', ברחוב רבי עקיבא בבני ברק, מתקיים בכל יום שיעור דף היומי, והמשתתפים המרוצים מאזינים בשקיקה לשיעורו הנפלא של הרב אליהו טשזנר שליט"א.

זהו דבר המעשה, היה זה בחול המועד של חג סוכות. אווירה נעימה שררה בבית הכנסת. חברי השיעור התכנסו לשיעור הדף היומי. רעש המכוניות הבודדות שחלפו ברחוב כמעט לא חדר אל פנים בית הכנסת, מזגן האוויר פעל את פעולתו כנדרש, ולא נותר להם אלא לשבת ולהגות בתורת ה' מתוך שמחה וטוב לבב. גן עדן.

לאחר סיום השיעור פנו משתתפי השיעור אל הסוכה, אחד הלומדים הוציא מגדנתו וי"ש מצקלונו לכבוד התורה, לכבוד הלומדים ולכבוד החג. הכל בירכו מזונות, שתנו מעט לחיים, ואחד המשתתפים בשיעור פנה אל הרב טשזנר שליט"א וביקשו לומר בפניהם דבר מה, סיפור, וורט או רעיון שיש בו כדי לחזק את הלומדים. מגיד השיעור החל לספר להם את המעשה הידוע על יוס"ה השובב, שתעלוליו נודעו בעיירה, וביום בהיר החליט לשנות את עורו, ופנה אל הישיבה הגדולה, ישיבת וואלאז'ין, כדי להגשים את שאיפתו.

ראש הישיבה, הגאון רבי חיים וואלאז'ין זצ"ל, קיבלו לשיבתו לאחר שעמד על נחישותו להתמיד בתורה, והתלמיד הצעיר החל לשקוד על דלתות התורה והתעלה מדרגה לדרגה, הרחיב את ידיעותיו והפך לאחד מבחירי הישיבה.

ביום מן הימים נקרא יוס"ה אל משרד הישיבה, מכתב מבית הוריו המתין לו בחדרו של המזכיר. בכתב נרגש ומבולבל הוריו הודיעו לו כי חנותם נשרפה, כל פרנסתם עומדת על כרעי תרנגולת, והם מבקשים ממנו לשוב הביתה בזריזות. הוא ניגש להציע את לבטו לפני ראש הישיבה, אשר השיב לו,

צעילוי נשמת

מרת **פרחיה גור** ע"ה
ב"ר דוד זיכר ז"ל
נלב"ע י"ב באייר תשס"ט

תנצב"ה

הנוצחה ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

ר' **בנימין (בענו) צאודרר** ז"ל
ב"ר יונה הל"ד נלב"ע י"ב באייר תשס"ב
ומרת **מינה צאודרר** ע"ה
ב"ר מרדכי ז"ל נלב"ע י"ח בתמוז תשס"ב

תנצב"ה

הנוצחה ע"י משפ' גוטמן שיחיו - פ"ת

צעילוי נשמת

הר"ר **חיים זאב מובשובסקי** ז"ל
ב"ר רפאל משה ז"ל
נלב"ע ט' באייר תשמ"ה

תנצב"ה

הנוצחה ע"י המשפחה שיחיו

ברם, עדיין לא תם הנידון. חילוק רב וגדול יש בין שני המקרים, ממשך רבי מאיר אריק. הדלעת שבה אנו עוסקים, מחוברת אל מקורה, אל שורשה החי, הנטוע באדמה. לפיכך, הדעת נותנת כי תלישת הדלעת המחוברת אל שורשה החי, מלאכת קוצר היא. שסוף סוף נקצר פרי מן האדמה. לא כן, במקרה דנן, שמקור הגידול והגידול התבשלו יחדיו ונפרדו זה מזה [ועיי"ש שלא נשאר בחילוק זה. אולם, ביב"א שם, הוכיח מה"דבר אברהם", שנקט חילוק זה].

ראוי לציין, כי כמה מהאחרונים פסקו להחמיר בזה, אך הגאון רבי חיים נאה זצ"ל ("קצות השולחן" סי' קמ"ג ס"ק א') והגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל ("שו"ת "אגרות משה" ח"ד סי' ע"ד אות ט') הורו, כי חיבור הנוצות אל העור כה רופף, עד שאין זה נחשב מלאכת גוזז. זאת ועוד, איש אינו זקוק לנוצות כה קצרות, ואף זו סיבה לכך שמלאכת גוזז אין כאן, ואין כל איסור בכך. עדיין יש לדון אם מלאכת בורר יש כאן, אך כפי שמותר לקלף תפוז מקליפתו, כך מותר לנשל עוף מנוצותיו, לצורך אכילה [ועיי"ש ב"אגרות משה" שם, שאם יכול לפלוט את הנוצות מפיו בעת האכילה, מוטב. ואם אינו יכול, יטלן סמוך לאכילתו].

דף כה/ב הוא קבר שאבד הוא קבר שנמצא

זיהוי בית הקברות העתיק בירוק שבאנגליה

נידון מעניין מאד מופיע בספר "בירורי הלכה גבעת שאול".

זה למעלה משמונה מאות שנה שיהודים אינם מתגוררים בעיר יורק שבאנגליה. היהודים שהתגוררו בה בעבר סבלו קשות מידי הגויים, עד הסיום הטראגי, כאשר מאות יהודים נמלטו אל מצודת קליפורד והתבצרו בה. בשעה שהם נוכחו לדעת, כי ההמון המוסת קרב ובא, הם בחרו "למות איש ביד אחיו מאשר לנטוש את אמונתם", כנוסח המצמרר המופיע על שלט המוצב למרגלות המצודה המשוחררת. צירוף מקרים מעניין, הוביל את היהודים לחטט ולחפש בירוק, בארכיוניה ובתולדותיה.

בית הקברות רוקן מן השלדים העתיקים: הכל החל כאשר לפני כשלושים שנה, אברך בשם הרב ישראל חיים לוין, ירד בתחנת הרכבת בירוק, כדי לעבור לקרון רכבת אחר, והוא ביקש לנצל את זמן ההמתנה עד יציאת הרכבת, לתפילה על ציון קברם של בעלי התוספות. פקיד המודיעין המקומי, שנוכח באדם המתעניין בקברות עתיקים, לחש לאוזנו, כי במקום מסויים בעיר נחשף בית קברות יהודי עתיק ומאות שלדיו הוצאו ואוכסנו באוניברסיטה הגדולה של יורק. חיש מהר פנה הרב לוין אל המקום, וניצב בפני מגרש מגודר, ועליו שלט המודיע על עבודות בניה להכשרת מגרש חניה. לא פחות ולא יותר.

מיד נכנס אל האוניברסיטה, ובתושיה לא מבוטלת הציג את עצמו כ"חוקר המשפט היהודי" המתעניין בחפירות. לאחר שעה קלה ישב מולו הפרופסור האחראי על החקירות, ושכנעו בתום לב כי מדובר בבית קברות יהודי... מזועזע ונסער חזר האברך לגייטסהד, הזעיק את רבני העיר שעירבו את גדולי הפוסקים, והכל ישבו על המדוכה, האם אכן מדובר בבית קברות יהודי.

התברר, כי צורת הקבורה היתה לכיון צפון, בעוד מנהג היהודים להקבר לכיוון מזרח, ירושלים עיר הקודש, כרמז לתחיית המתים. ברם, כנגד זה הוצגה תמונה של קברו של המהר"ם מרוטנבורג, שגם כן נקבר שלא לצד מזרח. העובדה שעליה לא היה כל עוררין היא, כי בירוק אכן היה בית קברות יהודי. בשטר מכירה עתיק בן שמונה מאות שנה נמצא כתוב, כי אדון פלוני מוכר לאציל פלמוני אדמה "הסמוכה לבית הקברות היהודי". זאת ועוד, האיזור מכונה עד היום Jewsbury, היינו: קברי ישראל. יש איפוא לדון, אם יש להתייחס אל בית הקברות הזה כאל בית הקברות היהודי. איש לא ערער על כך שיש להתייחס אל המתים כספק יהודים, אך נוצר צורך דחוף להכריע אם מדובר בקביעה וודאית או בספק בלבד, שכן, השלכות רבות נובעות משאלה זו.

לכאורה, זו מחלוקת תנאים בסוגייתנו. גמרתנו מביאה ברייתא העוסקת בשדה שידוע כי היה בה קבר, אך מיקומו נטשטש ונעלם, ולפיכך יש לחשוש לטומאת מת בכל השדה. אם לאחר זמן נמצא קבר בשדה, נחלקו הדעות. לדעת רבי, יש להסיר את החשש מעל פני כל השדה, שכן, הקבר שאבד הוא הקבר שנמצא. ואילו רבן שמעון בן גמליאל טוען, כי הספק לא הוסר, שכן, שמא הקבר שאבד לא נמצא, והקבר שנמצא, קבר אחר הוא, נוסף על זה שנאבד.

מקרה בית הקברות בירוק, זהה לחלוטין, לכאורה, למחלוקת התנאים. ידוע כי בירוק היה בית קברות, אין ידוע היכן. נמצא בית קברות אחד - לדעת רבי, הוא הוא בית הקברות שאבד, ולדעת רבי שמעון בן גמליאל, הדבר ספק.

אולם, הגר"ש וגשל (בירורי הלכה גבעת שאול, יו"ד סי' פ', עיי"ש עוד) טען, כי אין לדמות את שני המקרים. שהנה, תחילה עלינו להתבונן, מה טעם רבי שמעון בן גמליאל חושש לקבר נוסף, הלא מלכתחילה היה ידוע על קבר אחד בלבד שאבד בשדה, מהי הסיבה להיווצרות החשש להמצאתו של קבר נוסף. ובכן, מבואר בגמרתנו, כי הסיבה לכך היא, שלאחר שנוכחנו כי בשדה זו נכרה קבר, יש מקום להסתפק שמא נקברו בשדה זו מתים נוספים. נמצאנו למדים, כי הוראתו של רשב"ג תקפה במקרים שבהם קיים חשש סביר שהקבר שנמצא, אינו אותו קבר שנעלם.

ברם, במקרה שלפנינו, אין כל עילה לעורר ספק זה. שכן, דרך הגויים להקבר סמוך לכנסייתם דווקא. ובירוק קיים בית קברות נוכרי שכה. נמצא, שאין חשש סביר כי בנוסף על בית הקברות הנוכרי המוכר, נוכרים נקברו במקומות נוספים בעיר. מעתה, במקרה דנן, גם לדעת רשב"ג, אין להטיל ספק בזהותם של הנקברים שנמצאו [ראוי לציין, כי הלכה זו לא נפסקה ברמב"ם, עיי"ה טומאת מת פ"ח הל' א', ובספר המפתח, ולפיכך, יש לדון אם הלכה זו תלויה במחלוקת התנאים].

כי לדעתו השטן הניח לפניו נסיון להדיחו מלימוד התורה. שמע וקבל. יוסל'ה נשאר בישיבה. עוד שני מכתבים נוספים עשו את דרכם אליו במהלך הזמן, שניהם נשאו בחובם צרות ותלאות שונות ומשונות, ובשני המכתבים הזהדה הקריאה הנרגשת - יוסל'ה חזר הביתה.

יוסל'ה נשאר בישיבה, ללמוד תורה, בעצת רבו. **הסיפור** גדוש בפרטים שונים, ומגיד השיעור עמד לסיים את הסיפור בכך, שכעבור מספר שנים יוסל'ה התמנה לרבה של עיר הולדתו, וכמוכן, גאווותם של בני משפחתו עלתה על גדותיה, בראותם נחת שכזו בחייהם.

עוד המילים תלויות בפיו של הרב טשזנר, נקוו דמעות בעיניו של אחד המשתתפים בשיעור, הרב ת. הי"ו. בעודו אווז בידו מכשיר סולארי, הוא קם ממקומו, וביקש את רשות הדיבור.

פינו אל יהודי יקר זה, אשר ביקש להישאר בעילום שם לרוב צניעותו והוא העלה על הכתב את רגשותיו ההומיים.

את מכתבו הוא פותח במשפט: "אפילו הילדה יודעת את האמת - קביעות לשיעורי תורה".

בתחילת הלימודים האקדמיים - לפני כשש שנים - ידעתי שאני לפני מסלול ארוך של לימודים, ורציתי להיות בתוך מסגרת שאוכל להתמיד בה ושיהיה לי משהוא ביד. על כן, הקמתי ביחד עם חבר קבוצה קטנה של סטודנטים, ולמדנו את הדף היומי מתחילת מסכת פסחים. קיבלתי על עצמי בלי נדר ללמוד את הדף היומי ולא להפסיק אף דף. למרות עומס הלימודים, וגם בתקופת המבחנים הרצופים, הייתי נפגש עם החברותא ללמוד.

לאחר שלש שנים סיימתי את לימודי, ובי"ה היו בכיסי שלש שנות לימוד הדף היומי. הצטרפתי לשיעור בבית הכנסת בירושלים, עיר מגוריי באותה תקופה, ולמדנו בשעה 05:30 בבוקר. אין תחנונות ואין אירועים, אין תירוצים... השתתפתי בשיעור במשך שנה, כאשר כולנו, כל חברי השיעור לא החסרנו אף לא יום אחד, גם בימי השלג.

לשיעור של הרב אליהו טשזנר שליט"א הגעתי לאחר שמועות והמלצות שונות, ובמיוחד לאור העובדה שלאחר לימוד של כשעה בדף היומי, הרב נותן דברי תורה וחידוק רוחני שמוסיפים רבות.

אצלי בבית כולם יודעים וכולם מבינים את משמעות השיעור של הדף היומי. הכל מסתובב בצורה מובנת מאליה סביב השעה שבה מתקיים שיעור הדף היומי. יוצאים לטייל, חוזרים חצי שעה לפני תחילת השיעור. יש אירוע משפחתי - המשפחה המורחבת מתקשרת לשאול מתי בדיוק מסתיים השיעור...

יום אחד, במהלך השיעור, ה"בוס" חיפש אותי דחוף, כדי להודיע לי שאחת המערכות שאני מופקד עליהן קרסה וזקוקים לי באופן דחוף. ברוך ה' קיבלתי על עצמי לא לענות לסלפונים במהלך השיעור, וכך לא שמעתי את צלצולו. עם סיום השיעור התקשרתי אליו, והוא לא הבין למה לקח לי שעה לחזור אליו. למחרת, לאחר שהסברתי לו מה המשמעות של הדף היומי בחיי, הוא אמר - כל הכבוד, והערךך זאת מאד.

בערב חג הסוכות האחרון בנוו התינוק לא הרגיש טוב. במשך יומיים, הוא לא חיך, בקושי אכל, בלילה השני הוא צרח ללא הפוגה, וחומו לא ירד משלושים ותשע מעלות. במהלך היום הראשון של החג נוכחנו כי הצב מחמיר, ומיד במוצאי החג התארגנו לנסיעה דחופה לרופא. תוך כדי ההתארגנות אשתי אמרה שהיא תקח מונית כדי שאני לא אפסיד את השיעור, אך ב"ה הצלחתי לקחת אותה ולהגיע בזמן לשיעור. לפני שנפרדנו איחלנו שנינו לבנו היקר, כי יחלים במהרה בזכות הדף היומי.

מיד בסיום השיעור התקשרתי לרעייתי לשמוע מה שלומו, והיא ענתה בתחושת רווחה והקלה, ב"ה הרופא לא מצא מאומה, התינוק נרדם, תמיד תלך לשיעור.

אך זה אני מסיים את השיחה, והרב טשזנר החל לספר את המעשה על יוסל'ה שעמד בניסיונות... מאד התרגשתי, זה היה בשבילי חיזוק עצום.

למחרת בבוקר התינוק התעורר שמח וטוב לב, כאילו לא התרחש מאומה.

הפרשה הסתיימה בקבורה מכובדת של השלדים שחוללו מקברם. באותו לילה ברק פגע בקתדרלה העתיקה של ירוק, וכל האגף העתיק נשרף כליל.

דף כט/א הנוטל שכרו לדון דיניו בטלים

השתתפות בהוצאות בית הדין

במשנתנו נאמר: "הנוטל שכרו לדון, דיניו בטלים", שנאמר (דברים ד/ה), "ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים" - "מה אני בחנם אף אתם בחנם". לפיכך, דיין אינו רשאי ליטול שכר מבעלי הדין עבור השתתפותו בדין תורה, ודיין שנוהג לעשות כן, נקנס על ידי חכמים, שכל פסקי הדין שיצאו תחת ידו בטלים, אלא אם כן הוברר שהוא לא נטל בהם ממון.

שכר בטלה לדיין: ברם, מספר אפשרויות עומדות בפני הדיין ליטול ממון. האפשרות הראשונה היא "שכר בטלה". כאשר הדיין עוסק במלאכה מסוימת ומתפרנס הימנה, הוא רשאי לדרוש שכר בטלה מן המבקשים להתדיין לפניו, שאם לא היה נענה לבקשתם, היה משתכר סכום מסוים, וסכום זה עליו ליטול בשווה משני בעלי הדין [ונחלקו הסמ"ע וה"ט, א] אם זה דווקא כאשר הדיין מודיע לבעלי הדין לפני הדיון שיטול מהם ממון, ועיי' "קצות החושן" ו"נתיבות המשפט".

משכורת ציבורית: כמו כן, נאמר בגמרא (כתובות קה/א), כי דיינים שעיסוקם היה בפסקי דין של גזילות וגניבות, נטלו שכר מתרומת הלשכה שבבית המקדש. לדעת רבינו תם (תוס' כתובות קה/א ד"ה "גוזרי גזירות") מגמרא זו נמצאנו למדים, כי לא נאסר על הדיינים ליטול שכר אלא מן המתדיינים לפניהם, אך הם רשאים לקבל משכורת מקופת הציבור.

חובה על הציבור לפרנס דיין המקדיש את עצמו לטובת הכלל: ואילו בעלי התוספות מסיקים מגמרא זו, כי יש להבדיל בין דיין שאינו עוסק בדיינות בכל עת, לבין דיין המקדיש את עצמו לציבור ואינו עוסק במלאכה אחרת, שחובה על הציבור לפרנסו, ואין זה נחשב כשכר של הדיין כלל, אלא כחלק מחובות הציבור, שלטובתם הם עושים.

תקנות הקהילה: רבינו הגאון רבי יעקב מליסא זצ"ל ("נתיבות המשפט" סי' ט; חידושים ס"ק ו) כותב, כי בתקופתו, לפני למעלה ממאתים שנים, נהגו ששני הצדדים המתדיינים נתנו שכר לדיינים מתוקף תקנת הקהל. כאשר הדיין התמנה לתפקידו, הנהלת הקהילה התחייבה לשלם את משכורתו מקופת הקהל, וממילא, בעלי הדין המשלמים את שכרו, משלמים זאת בשם כל בני הקהילה, ואין זה נחשב שכר עבור דיין התורה המסויים שבו הם משתתפים (ועיי' שראוי להתנות מפורשות, ועיי' "ערוך השולחן" שם סעי' ז).

יש דיין ויש דיין: ברם, היו ציבורים שונים, אשר ביקשו לאמץ את לשון המשנה ככתבה וכלשונה: "הנוטל שכר לדון, דיניו בטלים", לאמור: אסור לדיין ליטול שכר בשום פנים ואופן. הללו סירבו לשלם משכורות לכלי הקודש שכינהו בעירם, ומצוקתם של הרבנים נגעה ללבם של התשב"ץ ("שו"ת ח"א סי' קמ"ב - ה), אשר פרסם קובץ מכתבים ובו הוכחות "כאשר יראוני מן השמים ומהגמרא וממקומות אחרים", כי במקרים רבים הדיין והרב רשאים ליטול שכר, ואף חובה על הציבור לפרנסם.

היו גם שביקשו למצוא סימוכין בדברי הרמב"ם (בפירושו לאבות פ"ה), היוצא חוצץ נגד קבלת שכר על ידי המשמשים בתפקידים תורניים, אך התשב"ץ מבהיר, כי כוונת הרמב"ם לרבנים המסוגלים להתפרנס ללא נטילת שכר, כגון הרמב"ם בעצמו שהיה רופא מהולל וקרוב למלכות. בפירושו למסכת אבות התשב"ץ מספר, כי גם הוא רופא במקצועו, אך כאשר יצא לגלות מפני גזירות השמד, נשא ונתן בדבר עם עצמו, עד שהגיע למסקנה כי יקבל על עצמו את עול הרבנות והדיינות, תוך קבלת שכר.

דין רופא כדין דיין: לאחר שהזכרנו, כי הרמב"ם והתשב"ץ התפרנסו מאומנות הרפואה, חשוב וראוי לציין, כי גם רופא יהודי אינו רשאי ליטול שכר עבור ריפוי בני אומתו, שהרי מצווה היא ואין נוטלים שכר על מצווה. הרופא, כמו הרבנים, רשאי ליטול שכר בטלה וטרחו בלבד ("שולחן ערוך" יו"ד סי' של"ו סעי' ב). מובן מאליו, כי שכר הבטלה של רופא, אינו דומה לשכר הבטלה של פועל, שהרי בזמן זה, היה יכול לרפא את מי שאין מצווה מן התורה לרפאותו וליטול ממנו שכר הגון ומפולפל. אכן, הרמב"ם, שרופא גדול ומהולל היה, לא נטל שכר בעד ריפוי חולים, עד אשר התמנה לרופא חצר הסולטן ("שערי ראובן" להגאון רבי ראובן כ"ץ זצ"ל, עמ' ר"ו).

ממון לתכריכים: מעניין לציין, כי חוקרי הדורות חושפים עובדה מרתקת, כי רבים מגדולי ישראל היו עניים מרודים כל ימי חייהם, וכאשר נאספו לבית עולמם, לא הותירו אחריהם כל רכוש. הדברים הגיעו לידי כך, שגדולי ישראל כט"ז, הש"ך וה"בית שמואל" אשר חצבו בסלע ההלכה את דברי תורתם המשמשים כנר לרגלנו, ביקשו מחילה מרעיותיהם לפני פטירתם מן העולם הזה, על שלא הותירו די ממון שיש בו כדי לממן את הסכום הנקוב בכתובתן. בעל ה"תוספות יום טוב" הלך לבית עולמו, ולא השאיר אחריו ממון, אפילו כדי תכריכים!!! ("לקורות הרבנות פ"ה").

דף לא/ב כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו

האומר דבר בשם אומרו, בשם אומרו, בשם אומרו

גמרתנו דנה בטובה הנגרמת למי אשר דברי תורתו נאמרים בשמו לאחר מותו. הגמרא אומרת, כי שפתיו של בעל דבר התורה דובבות בקבר, והגמרא אף מספרת, כי רב ששת הקפיד על שמשו אשר לא אמר את דבריו בשמו.

כבר באותו יום בני בת הארבע היתה מהלכת בחדווה ומספרת לכל עובר ושב, אבא הלך ללמוד תורה והתינוק הבריא.

★ ★ ★

מורי ורבותי.

אין זה מופת, אין כאן נס, יש כאן הרבה יותר מזה. אנו עדים לקשר נפשי-רוחני עמוק ובל ינתק של יהודי אל אלוקיו ואל תורתו. הדף היומי מחולל פלאים בנפש הלומד, ובעקבות כך כל משפחתו חיה את התורה הקדושה, ורוח אלוקים מנשבת בבית, עד שבכל עת ובכל מצב, שיעור הדף היומי עולה על כולנה והילדים מרגישים - לא רק יודעים, חשים - לא רק מבינים, כי התורה היא סם חיים. **עשרות** שיחות מוסר, מאות מאמרים ואין ספור הרצאות אינם מסוגלים להטמיע בנפש הילד הרך את אשר הטביע אב יקר זה בנפש ילדיו באותו יום. **זה** הוא כוחו של הדף היומי, ההופך את לומדיו ליהודים של הדף היומי.

המעניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לננות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף כד/א עד יבא ויורה צדק לכם

תשבי

הגמרא מסיימת דיון הלכתי שלא הוכרע, ומורה כי יש להחמיר עד שיבוא אליהו הנביא וילמדנו את הדין.

כתוב בספר זכר חיל:

מדוע מקובלנו לומר "תשבי יתרץ קושיות ואיבעיתו", כראשי תיבות של המילה 'יתקו'? הרי ראוי היה לומר 'איכו' - אליהו יתרץ קושיות ואיבעיתו?! אולם, רמז הוא - תשבי הוא ראשי תיבות של המילים תורה ש"ס בבלי ירושלמי...

דף כח/ב הלכה חמורך טרפון

הלך החמור שבי

מסופר במשנה שרבי טרפון הטריף בהמה שלא כדין, והוא אמר: "הלכה חמורך טרפון". כלומר, שעליו למכור את חמורו ולפצות בדמיו את בעל הבהמה. רמז יש כאן, אמר הגאון רבי יצחק ווייס זצ"ל. תלמיד חכם נמשל לחמור; "ששכר חמור גרם" (ראה רש"י בראשית מט/ד). מכיוון שמצא כי טעה בדין, התאונן על כך שהסתלק ממנו תואר תלמיד חכם, "הלכה חמורך טרפון..." ("מעיינה של משנה").

דף כט/א מה אני בחנם

הרב והרופא

סיפור מעניין מספר הגאון רבי ראובן כ"ץ זצ"ל בספרו "שערי ראובן".

"זכורני בהיותי בברלין, שאלתי לרב מפורסם מן החרדים, מדוע מסר את בנו ללמוד חכמת הרפואה, ולא החליט שיהיה רב. השיב לי, כי בדבר זה הריהו הולך בשיטת הרמב"ם שאסור ליהנות מדברי תורה: 'מה אני בחנם אף אתם בחנם'. ואמרת, לו אם כן אסור אף לקבל שכר רפואה מהיהודים ומה גם לקבל מהם שכר מופרז... והראיתי לו את הדין במפורש ביו"ד, וחידושם של הדברים עוררו ביתר שאת את תמיהתו.

אמנם כן, מוסיף הגר"ר כ"ץ, "הרמב"ם ז"ל ודאי לא עסק בחכמת הרפואה בשביל פרנסתו, אלא היא היתה בידו אומנות כדי להציל על ידה נפשות רבות, וכשם שהיה מורה לישראל ולעולם כולו, ולימד ואיזן וחקר את כל דיני התורה והחכמה, כן היה מורה ורופא לתחלואי הגוף, כי כל הוראותיו של הרמב"ם היו מכוונים לקראת המטרה העליונה של היהדות. איך להציל את הגוף ואת הנפש של האדם ביחד, שזהו רצון הבורא על פי רוח התורה". חשוב לדעת.

האחרונים דנים, אם בשעת אמירת דבר תורה בשמו של האדם שמסר את דבר התורה, שפתי דוּבְבוּ בִקְבֵר, גם אם שימש כמעביר השמועה בלבד, והוא לא חידש את דבר התורה.

יין ישן או יין עם דבש: הגאון רבי יצחק אלחנן מקובנא זצ"ל, כותב בהקדמה לספרו "נחל יצחק", כי בשאלה זו נחלקו אמוראים בתלמוד הירושלמי! הגמרא בירושלמי שקלים ז'ב) שואלת "מה הנאה יש לו" למי שאומרים דבר תורה בשמו. בר נזירא אמר, שהרי הוא כשותה יין ישן. מבאר רבי יצחק אלחנן, כי הסובר שהנאתו של מי שדברים נאמרו בשמו היא כשל שותה יין ישן, היינו: כי כפי שהשותה יין ישן הערב לחיכו, מודה לכל מי אשר בגינו היין הגיע עד הלום, שמור, טעים ובלי נזקים, כך גם האומר דבר תורה, צריך למסרו בשם כל אלו אשר בגינם דבר התורה השתמר במיטבו, ללא סילופים ועיוותים. ואילו בר נזירא טען, כי עליו להזכיר רק את מי שחידש את דבר התורה, או לכל הפחות הוסיף לו דבר מה, ולכן הוא רמז בהזכירו את יין קונדיטון, שהמוסיף לו דבש משבחו וטיב היין נזקף גם לזכותו.

יש שגם מצאו שינויים בגירסאות בתלמוד הבבלי, אשר יכולים להצביע על שתי הגישות השונות. במסכת סנהדרין (ז'ב) מובאים דברי רבי יוחנן בשם רבי שמעון בין היוצדק: "כל מי שנאמרה הלכה בשמו בעולם הזה, שפתותיו דובבות בקבר". בגמרתנו וכן במסכת יבמות (ז'ב) מובאת אימרה דומה בשם ר' שמעון בר יוחאי, אך בשינוי לשון: "כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה, שפתותיו דובבות בקבר". יתכן כי הם נחלקו אם יש לומר רק הלכות בשמו של אומרן, היינו: חידוש תורה, קביעה הלכתית וכדומה, או גם "שמועה" יש לומר בשם אומרה, אף על פי שאינו אלא מוסר את ששמע מאחרים (ראה "שם עולם", הקדמה).

שבעה מוסרי שמועה: אכן, פעמים רבות אנו נוכחים שמסדרי התלמוד הבבלי, רב אשי ורבינא מוסרים הלכה בשם כל מי אשר השמיע אותה עד אשר הגיעה לאוזניהם, במסכת חולין (צח/א) נמצאת אחת השושלות הארוכות ביותר: "אמר רב שמן בר אבא, אמר רבי איד בר איד בר גרשם, אמר לוי בר פרטא, אמר רבי נחום, אמר רבי בריים, משום זקן אחד ורבי יעקב שמיה, דבי נשיאה אמרו - ביצה בשישים אסורה..." שבעה אמוראים מסרו שמועה זו.

אמוראים, על שום מה? אכן, בעל "הערוך" (ערך "אמר") כותב, כי חכמי התלמוד הבבלי כונו 'אמוראים', על שם ש'אמרו' את דבריהם מעצמם או בשם אמוראים אחרים.

השמועה שנמסרה בשם שני אמוראים לסירוגין: מעניין לציין שמועה שנמסרה בשמות שונים, לסירוגין. רב עזרא היה מוסר שמועה מסויימת, פעמים בשם רבי אמי ופעמים בשם רבי אסי - "זימנין אמר לה משמיה דרבי אמי וזמנין אמר לה משמיה דרבי אסי" (חולין פד/ב). אם שניהם אמרוה, מה טעם לא הזכירם יחד? (עיי' "מראית העין" לחיד"א בחולין שם). ה"בן יהודע" (חולין שם) מתרץ באופן נאה. רבי אמי היה גדול מרבי אסי, ולפיכך היה ראוי להזכירו תחילה. מאידך, רבי אסי היה רבו של רב עזרא, והוא ראה צורך להזכיר תחילה את שם רבו. כדי להנמק מן הספק, שלא ידע את מי להזכיר תחילה, פעם היה מוסר שמועה זו בשם רבי אמי, ופעם בשם רבי אסי...

דף כט/א כאשר צוני ה' אלקי מה אני בחנם אף אתם בחנם
גם בארץ ישראל
אסור ללמד תורה בשכר, כפי שלמדים ממשוה רבינו שאמר: "כאשר ציוני ה' אלוקי", ודרשו חז"ל - "מה אני בחנם אף אתם בחנם".

וני תאמרו, אמר הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל, כי הוראה זו יפה לימים שבהם ניתנה תורה ואבותינו הילכו במדבר. שם ניתן ללמד בחינם, כאשר הלחם יורד מן השמים, המים זורמים ללא הרף מבארה של מרים, והבגדים אינם בלים. ברם, בהגיענו לארץ, יש לרכוש אוכל, לשלם לשואב המים, ולהזייל ממון על הבגדים, אולי ושמא ניתן ללמד תורה בחינם. ובכן, הפסוק ממשוי' "כאשר ציוני ה' אלוקי, לעשות כן בקרב הארץ אשר אתם באים שמה לרשתה".
בטלו, איפוא, המענות, נמוגו הטענות, נותרה ההלכה על תלה ("אזנינו לתורה", ואתחנן).

דף כט/א ונמיין שאם לא מצא בחנם שילמד בשכר
המצווה - "ללמד בחנם"
כאמור, אסור לדרוש תשלום על לימוד תורה, אך מי שלא מצא מלמד לבנו שלא שכר, ישלם לו את השכר שהוא דורש, ובלבד שבנו ילמד תורה. **ומה** בדבר "לפני עור"? הרי המשלם למלמד מכשילו בכך, שהרי אסור לו לדרוש תשלום על הלימוד?
בעולם הישיבות מפורסמת תשובה המיוחסת לילד רך בשנים.

אינן כל איסור ללמד תורה בשכר, אלא שמצוות תלמוד תורה היא ללמדה בחינם. כאשר אדם אינו מלמד כלל, או שהוא מלמד תמורת שכר, הרי הוא מבטל את המצווה. נמצא, שהמשלם לו אינו מכשילו כלל, כי אלמלא היה משלם לו, ממילא לא היה מלמד, לפיכך, לא הכשילו במאומה.
הילד שענה תשובה זו, נעקד על קידוש ה' בשואת יהודי אירופה, ביחד עם אמו ואחד עשר אחיו, אשר היו אשתו בניו ובנותיו של הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל, מייסד ישיבת פונוביז' בארץ ישראל.

לעילוי נשמת

הר"ר ישראל בן דוד ז"ל

בן הר"ר דוד צבי הכהן
נלב"ע י"ב באייר תשנ"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י כלתו גב' שולמית לוקר תחי'

לעילוי נשמת

הר"ר דוד אורי וקסלר ז"ל
ב"ר שמואל ז"ל נלב"ע י"ב באייר תשס"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת בילא ע"ה
ב"ר רפאל ז"ל
נלב"ע ז' אייר תשע"ג

תנצב"ה

מוקדש לעילוי נשמת

מרת ינטל רוזנצווייג-קוטנר ע"ה
ב"ר שמעון ומלכה ז"ל נלב"ע י"ב באייר תש"ב

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

"אחד בבוקר,
אחד בערב,
לפני האוכל".

גם ד"ר כהן מבני ברק
לא מפספס.

2 משניות ביום
וכל היום נראה אחרת.

כולם מצטרפים
מה איתך?

לקבלת ספרון חודשי ראשון חינם

מתקשרים ומאירים את הנשמה: 3764*

לעילוי נשמת

הר"ר יוסף נתן נטע הפסקה ז"ל
ב"ר ישראל צבי ז"ל נלב"ע כ"ט אדר תשע"ב
ומרת דבורה רחל הפסקה ע"ה
בת הרב דוד יהודה בנט זצ"ל נלב"ע ו' אייר תשס"א

תנצב"ה

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

מוקדש לעילוי נשמת

הר"ר משה אלתר ארדן ז"ל
ב"ר מיכאל ז"ל נלב"ע י"א באייר תשמ"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

